

De lanen van Nimmerdor, suggesties voor beheer

VOORAF

1 INVENTARISATIE

Beschrijving van de huidige situatie

2 DE ROL VAN LANEN

In het algemeen en van Nimmerdor
De vroegere en huidige context

3 BEHEER VAN LANEN

Oude lanen: laten vervagen of verjongen?
Dunnen is soms zinvol

4 HET LANENHERSTELPLAN

Hoofdpijnen uit het plan van 2015

5 EVALUATIE

Kanttekeningen bij het Lanenherstelplan

6 ADVIES: RELAX!

Welke lanen blijvend van belang?
Verjongen beukendeel Middenlaan
Beheer bestaande lanen

Samenvatting

Dit is een evaluatie van het Lanenherstelplan uit 2015. De verjongingsnoodzaak en urgentie is minder groot dan in dat plan is aangegeven, met name de vervanging van het beukengedeelte van de Middenlaan is voorlopig niet aan de orde. Veel van de lanen zullen naar verwachting nog lang hun karakter behouden. Heraanleg van een sterrenbos heeft geen eenduidige historische referentie en zou grote offers van het huidige bos vragen.

Lanen moeten in hun huidige context worden gezien: anders dan tijdens de aanleg gaat het nu om publiek bezit. Naast esthetische waarden zijn ook ecologische aspecten van oude bomen van belang. Alleen de Middenlaan en de laanbeplanting van de Paradijsweg zijn karakterbepalend voor Nimmerdor en dienen behouden. Verjonging, dan wel heraanleg, vraagt om eenheden van enig formaat, om op termijn een stevig en statig laanbeeld te verkrijgen.

VOORAF

Binnen het bosgebied Nimmerdor liggen verschillende lanen en restanten van lanen. De Middenlaan is door zijn lengte en breedte imposant. De meeste lanen zijn oud en bestaan uit volgroeide bomen. Het Lanenherstelplan (Gem. Amersfoort / Loopplan 2015) stelt voor om de komende periode een flink deel van de lanen gefaseerd te verjongen.

De afgelopen jaren zijn een lindelaan en een eikenlaan aangelegd; dit vergde extra uitgaven waardoor de kosten hoger uitvielen dan in het Lanenherstelplan was voorzien. Daarnaast vormen de uitgebreide veiligheidsinspecties aan de laanbomen een stevige kostenpost. Recent heeft de gemeente Amersfoort gekozen voor een meer geleidelijke aanpak van het bosbeheer op Nimmerdor, wat o.a. leidt tot minder stringent afwijzen van de Amerikaanse eik. Allerlei redenen dus om het Lanenherstelplan tegen het licht te houden.

Voorliggende evaluatie en het advies worden voorafgegaan door een beschouwing over de betekenis van lanen, zowel in het verleden als in de huidige context. De geschiedenis van landgoederen kenmerkt zich door een voortdurende aanpassing aan de mode. Zo wordt pas sinds enkele decennia ook de ecologische waarde van laanbomen gewaardeerd: lindes zijn nu in de mode terwijl Amerikaanse eik door hun invasieve karakter minder geliefd zijn.

Meer nog dan bij het beheer van bos speelt bij lanen de beleving een belangrijke rol. De keuze een laan al dan niet, en op welke manier te verjongingen is grotendeels een kwestie van smaak. En terecht, want lanen roepen bewust of onbewust bij bezoekers emoties op.

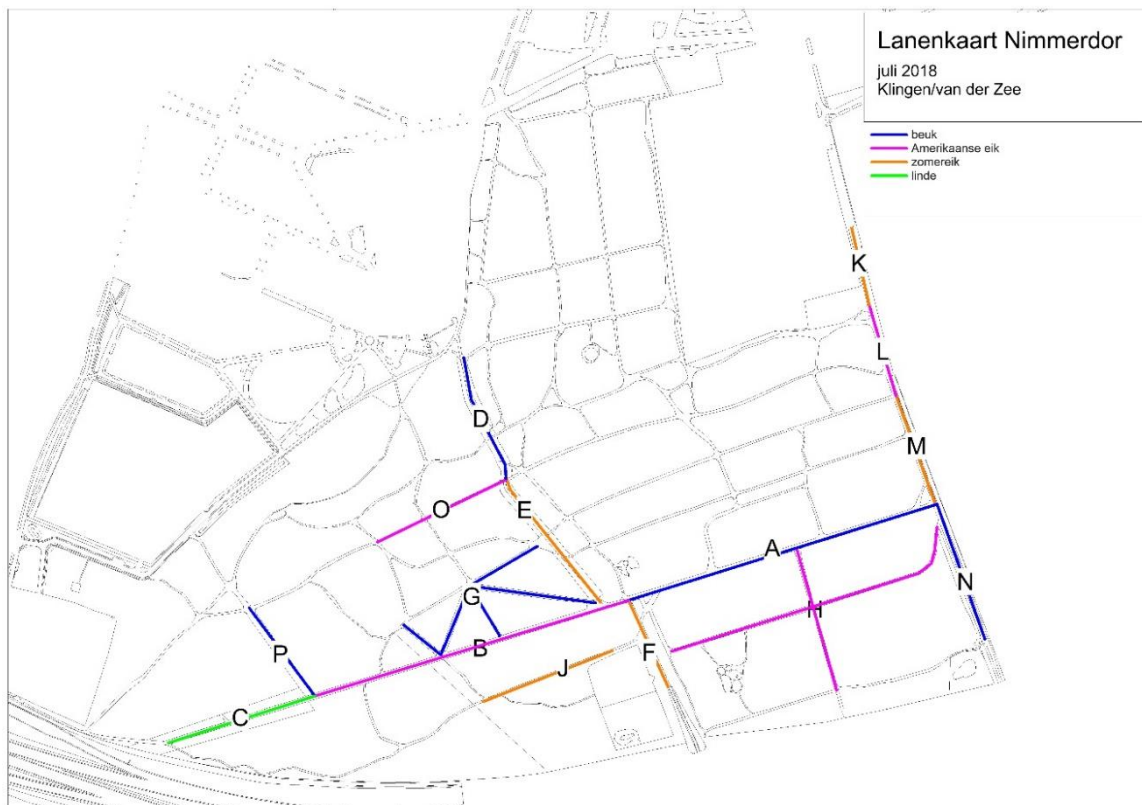
“Met veel genoegen loop ik altijd door de bospaden van Nimmerdor, en beleef dan natuur (afgezien van het feit dat we in Nederland geen natuur meer hebben en alles mensenwerk is). Kom ik dan bij de Middenlaan, dan komt daar iets bij: de statigheid, het majestueuze van zo’n laan, een culturele meerwaarde die associaties heeft met een gotische kathedraal. Ik begrijp en voel mee met jouw argument dat een laan zonder begin- en eindpunt zijn oorspronkelijke bedoeling heeft verloren, maar wat hij behouden heeft is het imposante ritme van al die hoge stammen die perspectivisch naar het verdwijnpunt wijzen.

Simon, was ik maar een dichter, dan bleef het niet bij dit broddelwerk. Maar ik hoop toch dat er iets van overblijft.”

Jan Oudemans, maart 2018

1 INVENTARISATIE

De Middenlaan is bijna een kilometer lang en kent drie verschillende delen. Het oostelijk deel van ca 400 m bestaat uit oude beuken (A). De vitaliteit van deze beuken is wisselend: er zijn gezonde bomen, maar ook individuen die het minder goed maken, en op verschillende plaatsen zijn inmiddels bomen weggevallen. Dit deel van de Middenlaan is al geruime tijd niet meer compleet. Maar, kijkend vanaf het begin, of lopend door de laan valt dat niet zo op en is de laan nog altijd indrukwekkend. Het midden-deel van ca 350 m bestaat uit Amerikaanse eiken (B). Dit deel is vrijwel compleet, al zijn er door de relatief dichte stand wel hier en daar uitvallers en bomen die in dikte achter gebleven zijn. Het meest oostelijke deel is over een lengte van ca 200 m recent verjongd met lindes (C). De Middenlaan is over de volle lengte vier-rijig.

Ook de beplanting langs de Paradijsweg kent drie verschillende delen. Het noordelijk deel bestaat uit twee rijen beuken van verschillende leeftijd en hoogte: de 'ongelijke beukenlaan' (D). Het middeldeel is recent verjongd met eiken (E). Dit is een geslaagde beplanting: de bomen staan goed ver uiteen en er is naast de laan veel ruimte gemaakt voor de laan om evenwichtig op te groeien. Het derde deel ligt ten zuiden van de Middenlaan en leidt naar het nieuw aan te leggen ecorecreaduct (F). Het zijn oude beuken en enkele eiken; dit laangedeelte is verre van compleet.

Naast de Middenlaan die als zichtas vanuit het huis fungeerde vormde in het verleden ook het sterrenbos als pronkobject (G). Daar is weinig meer van over, alleen in het zuidelijke gedeelte zijn nog beukenlanen vanuit het midden van de ster herkenbaar. Deze laandelen zijn verre van compleet, maar ze zijn nog wel als lanen te ervaren, zeker vanuit het midden van de ster gezien.

In vak 6 (zie bijlage: *Beheerkaart Nimmerdor* oktober 2017) ligt haaks op de Middenlaan een vier-rijige laan van Amerikaanse eik (H) en parallel eraan een twee-rijige laan. Deze lanen zijn niet meer helemaal compleet, de meeste bomen zijn wel vitaal.

In vak 1, ten zuiden van het Amerikaanse eik deel van de Middenlaan, vinden we een jonge eikenlaan (J). De conditie van deze jonge bomen wisselt nogal.

De oostgrens van het huidige Nimmerdor wordt gevormd door de Woesteigerweg, een zandweg deels geflankeerd met laanbomen van wisselende leeftijd en samenstelling. De relatief jonge eikenlaan langs de tennisbaan (K) is verre van compleet: veel jonge bomen zijn al uitgevallen of kansloos door overgroeiing van er naast staande en overhangende oude bomen. Aansluitend is een deel met Amerikaanse eiken (L); deze bomen staan dicht op elkaar, en zijn overwegend vitaal. Nabij de Middenlaan staan enkele oude inlandse eiken (M), zij zijn niet vitaal. Het zuidelijke deel van deze grens-laan bestaat uit beuken, ook hier ontbreken op veel plaatsen bomen (N).

De smalle Amerikaanse eikenlaan (O) vormt de noordwestelijke rand van wat ooit een sterrenbos was. Deze laan is goeddeels compleet en de bomen zijn overwegend vitaal.

Tussen vak 2 en 3 vinden we de brede beukenlaan (P). De twee rijen met imposante bomen zijn behoorlijk compleet.

In vak 4, het noordelijke deel van Nimmerdor, staan op verschillende plekken oude, dikke beuken. Zij zijn vrijwel zeker restanten van beukenlanen in dit vroegere eikenhakhoutcomplex.

2 DE ROL VAN LANEN

De meeste lanen leiden naar iets. In het landelijk gebied maken ze meestal deel uit van een land-

schappelijke eenheid met een kasteel, landhuis of ander object. Lanen verrijken zo de aantrekkelijkheid van een gebied en zijn voor de bezoekers vooral van belang als ze begrepen worden. Sommige lanen leiden niet naar een concreet, herkenbaar doel, maar dienden vooral om het gebied meer aanzien te geven. Naast statussymbool en landschappelijke aankleding kunnen lanen ook fungeren als begeleiding van een (vaste) route. Dan zijn ze ook functioneel: ze begeleiden de weg of het pad en / of geven beschutting in een open landschap.

Bij de keuze voor bepaalde boomsoorten speelde in het verleden naast de schoonheid ook de potentiële houtopbrengst een rol. Beuk had een zekere statuur, maar de Amerikaanse eik werd naast zijn fraaie herfstkleuren ook gezien als snelgroeierende houtproducent. De boomsoortenkeuze weerspiegelt de tijdgeest: momenteel is er – vooral op ecologische gronden – een voorkeur voor zomereiken en lindes.

ANDERE CONTEXT

Voor de lanen van Nimmerdor geldt dat de huidige context, de betekenis in hun omgeving, anders is dan tijdens aanleg. Het bosgebied maakte destijds deel uit van het landgoed Nimmerdor. Nog altijd ligt het landhuis met sierlijke parkaanleg aan de oostkant van het bosgebied. Vanaf het huis was er destijds door de lange, brede Middenlaan zicht op het open landschap van de Utrechtse Heuvelrug.

De relatie met het huis is verbroken. De laan is al geruime tijd zowel visueel als feitelijk gescheiden van het landhuis door een hek, een greppel en beplanting. Vanuit het huis is er geen zicht meer op de laan en vice versa. Ook de Utrechtse Heuvelrug is aan het zicht onttrokken door bomen en bebouwing.

Ten tijde van de aanleg van de oude lanen van Nimmerdor bepaalde de eigenaar de plaats van de laan en de boomsoort. Lanen dienden ter verfraaiing van het bezit en gaven het meer aanzien. Daarnaast hadden lanen ook een praktische functie: de dames werden in die tijd geacht geen bruine huid te krijgen – dat was immers voor werkvolk - en moesten dus in de schaduw kunnen flaneren. In de huidige tijd draagt de imposante Middenlaan vooral bij aan het karakter en het wandelgenoen van Nimmerdor: het vormt een fraai en historisch cultuurobject in een natuurlijk boslandschap.

Een strak in het gelid staande laan ontleent zijn zeggingskracht vooral aan de eenvormigheid van het beeld: één soort bomen van min of meer gelijke afmetingen. In een stedelijke, meer bebouwde omgeving lijkt die eenheid meer van belang dan in een bosgebied. Bezoekers van Nimmerdor beleven de lanen als herkenningspunten en door veel wandelaars worden vooral de dikke (laan-)bomen gewaardeerd. Het lijkt er echter op dat mensen meer hechten aan oude, dikke bomen en zich niet of weinig storen aan het incompleet zijn van lanen.

3 BEHEER VAN LANEN

Bij een levend object als een laan is het niet mogelijk de status quo eeuwig te handhaven: met het ou-

der worden zullen er bomen uitvallen en daarmee zal het strakke laanbeeld geleidelijk vervagen. Het tempo waarin dat verval plaats vindt is onzeker, het verloop hangt van veel verschillende factoren af en voorspellingen daarover hebben dan ook weinig waarde.

HET EINDE: VERJONGEN?

Zolang een laan er staat, en min of meer compleet is, zal er niet gauw voor het weghalen of vervangen worden gekozen, tenzij de boomsoort als een groot struikelblok gezien wordt, zoals op Nimmerdor in het recente verleden de Amerikaanse eik. De vervanging of verjonging van een laan begint pas te spelen als er veel bomen zijn uitgevallen. Dan dient zich een klassieke vraag aan: wanneer is de laan aan verjonging toe? Ofwel, hoeveel bomen moeten er uitgevallen zijn om over te gaan tot verjonging?

Er wordt wel eens een maat gegeven, bijvoorbeeld als de helft van de bomen is uitgevallen. De keuze voor een bepaald aantal of percentage is natuurlijk arbitrair. Bovendien maakt het nogal uit of de uitvallers dicht bij elkaar staan en zo een groot gat in de laan vormen, of over meerdere plaatsen verspreid.

ZO JA, HOE?

Bij het verjongen van een laan, dus het aanbrengen van nieuwe bomen, zijn er ruwweg twee wegen te volgen: 1 de ontstane gaten successievelijk opvullen met nieuwe bomen, of 2 het restant van de oude bomen vellen en de laan (over een groot deel) ineens vernieuwen.

ad 1 Dat opvullen van gaten zal een geleidelijk en langdurig proces zijn: feitelijk vanaf de eerste uitvallers tot aan de laatste bomen die het loodje leggen. Als de weg van de geleidelijke vervanging wordt gevolgd zijn er dus continu bomen aanwezig op alle plekken: oude - lees dikke - en jonge - lees dunne - bomen wisselen elkaar af, waarmee er een onregelmatig laanbeeld ontstaat.

Het opvullen van de plekken die ontstaan na het wegvallen van oude bomen heeft dat alleen kans van slagen als de gaten voldoende groot zijn (zie hierna, bij INBOETEN)

ad 2 Als gehecht wordt aan eenheid van het laanbeeld, aan zijn gelijkvormigheid, kiest men beter voor het vervangen van de hele laan, of een flink deel ervan. Maar, het vellen van de resterende, nog vitale bomen betekent echter wel een offer.

In situaties waarin de laan evident bijdraagt aan het landschappelijke beeld, bijvoorbeeld als entree van een monumentaal landhuis of kasteel, zal er meer gewicht worden toegekend aan de gelijkvormigheid van de laan, en kan het offeren van de resterende vitale bomen eerder op begrip rekenen. Ook de lengte van de laan speelt bij deze afweging een rol.

Niet alleen in de lengterichting, ook naast de nieuwe laan moet voldoende ruimte zijn voor de jonge bomen om op te groeien. De jonge eikenlaan aan de Paradijsweg op Nimmerdor is een schoolvoorbeeld: aan de zijkant van de laan is flink ruimte gemaakt zodat de bomen ten minste de komende decennia de ruimte hebben. Ook de plantafstand is daar goed gekozen: de bomen staan voldoende ver uit elkaar om zich - ook op lange termijn - goed te kunnen ontwikkelen (extra mooi is dat de geplante bomen allemaal goed zijn aangeslagen).

OF LATEN VERVAGEN

Een andere optie is het geleidelijk wegvallen van laanbomen accepteren en het geheel niet meer als laan laten terugkomen. Op plaatsen waar een laan een cruciale rol vervult in het landschap, of onderdeel is van een historische ensemble met een huis of een park ligt in dergelijke keuze niet voor de

hand en zal geïnvesteerd worden in vervanging. In andere gevallen is het opgeven van de laan een optie en kan de laan (in soms vele decennia) geleidelijk vervagen. De oude dikke beuken langs de paden in vak 4 zijn hier een voorbeeld van.

Een laan opgeven en laten vervagen heeft als voordeel dat er geen gezonde bomen geofferd hoeven te worden: de oude bomen kunnen zolang ze vitaal zijn en geen gevaar opleveren blijven staan. Het bospad zal dan steeds minder begrensd worden door dikke laanbomen maar gaat direct over in het bos, een proces dat gewoonlijk vele decennia duurt. Het laanbeeld vervaagt dan heel geleidelijk, maar nog lange tijd zullen er dikke bomen langs het pad staan. De oude dikke bomen dragen bij aan de beleving voor de bezoekers en hebben hun ecologische waarden; op Nimmerdor zijn het de oudste loofbomen van het gebied. Met het geleidelijk 'oplossen' van de laan zijn minder onderhoudskosten, steeds minder oude bomen langs het pad vragen om boomveiligheidscontroles.

INBOETEN

Inboeten is het invullen met nieuwe bomen op de open gevallen plekken. Dat gebeurt veel in stedelijke beplantingen en lanen langs wegen in het buitengebied. In de meeste gevallen zal dat echter niet aan de verwachtingen voldoen: het ontstane gat is bijna altijd te klein voor de nieuwe boom om op te groeien.

Maar zelfs al is er voldoende ruimte voor de herplant van een of een aantal bomen, is het perspectief meestal onvoldoende doordacht. De groeiachterstand van de nieuw geplante bomen is immers zo groot dat er nooit een eenheid zal ontstaan. Sterker: als het de nieuwe bomen lukt om enig formaat te bereiken, zijn naar verwachting de meeste oude bomen al verdwenen. Als de later uitgevallen bomen op dezelfde manier worden vervangen wordt er zo een blijvende ongelijkvormigheid geïntroduceerd en dat is meestal niet wenselijk. Inboeten als continue verjongingssysteem is alleen kansrijk als de bomen ver uiteen staan en bovendien uit schaduwverdragende soorten bestaan. Een voorbeeld van succesvol inboeten is te vinden aan de Maliebaan in Utrecht. Daar staan zes rijen met lindes, veruit elkaar. Als er bomen uitvallen worden er nieuwe geplant. Omdat de laan zo lang is wordt hij als een eenheid beleefd en verstoort de verschillen in dikte van de individuele bomen het laanbeeld niet.

SPREIDING VAN LEEFTIJDEN

Bij sommige groenbeheerders leeft het idee dat het verstandig is om variatie in leeftijden van de lanen te hebben, om zo te voorkomen dat zich plotseling in één keer veel lanen voor verjonging aandienen. Die gedachte van een 'regelmatige leeftijdsklassen opbouw' komt uit het klassieke Midden Europese bosbouwbedrijf. Daar was het zaak om een regelmatige stroom hout en werk (voor de lokale zagerijen) te hebben en dus een spreiding in leeftijden van het bos. Onder Nederlandse omstandigheden is dat niet aan de orde, zeker niet bij lanen.

De kans dat veel lanen tegelijk binnen een kort tijdsbestek uitvallen is klein. Verschillende boomsoorten bereiken andere 'maximale' leeftijden, dat geeft de spreiding, soms nog verstrekt door verschil in bodemkwaliteit en groeiplaatsomstandigheden. Voor maximaal bereikbare leeftijden die de verschillende boomsoorten kunnen halen vallen nauwelijks harde getallen te noemen, ze hangen van veel factoren af.

En voor bestuurders is het goed te weten dat *slechte verzorging* de levensduur van bomen kan verkorten, maar goed beheer deze echter *niet verlengt*. Het groeisucces van bomen is afhankelijk van de bodem waarop ze staan, hun leeftijd en de weersomstandigheden; die factoren zijn niet of nauwelijks te beïnvloeden.

KANSLOZE BOMEN

Laanbomen worden aangeplant met de bedoeling en verwachting dat ze uitgroeien tot bomen van formaat, en liefst zo snel mogelijk. Dat lukt echter alleen als de bomen voldoende ruimte hebben en

houden. Bij het 'invullen' van kleine gaatjes in een laan wordt de groei van de blijvende buurbomen vaak onderschat. Ook de hoge bomen naast de aanplant (zoals bijvoorbeeld langs de tennisbaan) belemmeren de groei van de nieuwe bomen: in sommige gevallen gaan ze niet dood, maar groeien niet of nauwelijks. Het is een blijvend sneu gezicht, het wekt een valse suggestie (de bomen zijn immers kansloos) en het detoneert het laanbeeld. Het is daarom beter om deze boompjes (vaak met restanten van boompalen) weg te nemen.

DODE TAKKEN EN VEILIGHEID

Net zoals in een bos zullen bomen die in een laan tussen andere bomen opgroeien in de loop van hun leven geleidelijk aan een deel van hun onderste takken verliezen, ze sterven af door lichtgebrek. Alleen solitaire bomen kunnen hun groene takken vanaf de grond behouden. Met het ouder en groter worden ontstaan dus vanzelf dode takken onder in de kroon van een boom, dat is een natuurlijk verschijnsel en duidt niet op verminderde vitaliteit. Bomen die snel groeien zullen eerder en meer dode takken krijgen dan langzame groeiers. De (relatief) snel groeiende Amerikaanse eiken 'produceren' daardoor meer dood hout dan de zomereiken.

Uit oogpunt van veiligheid voor wandelaars worden bij laanbomen geregeld dode takken uit de kronen verwijderd. Dat is begrijpelijk en uit een oogpunt van zorgplicht ook nodig, maar moet niet worden overdreven. De kans dat vallende takken problemen opleveren is bijzonder klein, het risico is nooit geheel uit te sluiten. De intensiteit van de boominspecties in het stedelijk gebied is voor een bosgebied hoog. Bovendien zullen niet veel mensen tijdens stormen in een bos lopen.

DUNNEN

Als de bomen in een laan dicht op elkaar geplant zijn, ontstaat er in de loop der tijd concurrentie tussen de bomen: de achterblijvers moeten het stellen met een kleine kroon en blijven relatief dun. Er is een rechtlijnig verband tussen de dikte van de stam en de kroonomvang: grote kronen geven veel diktegroei, bredere jaarringen dus.

Het is raadzaam deze dunne bomen weg te nemen: ze hebben vaak veel dood hout in de kroon en dat vraagt extra werk uit oogpunt van veiligheid. In verband met de zorgplicht worden bomen boven wandelpaden geregeld gecontroleerd op dood hout. Dat dood hout wordt met behulp van een hoogwerker weggenomen.

Zeker in een laan met een behoorlijke lengte zal het wegnemen van de dunnere exemplaren het laanbeeld niet verstoren. Sterker: met het wegnemen van de dunne bomen stijgt de gemiddelde dikte van de laanbomen automatisch, dat verhoogt de beleving van de laan. In een enkel geval zullen de blijvende buurbomen er nog wat meer groeiruimte door krijgen.

Bij het wegnemen van de dunnere bomen zou het mooi zijn als de dikke en dunne bomen elkaar regelmatig afwisselen, dus dik / dun / dik / dun etc., maar dat is zelden het geval. Met het wegnemen van de dunnen bomen zal dus enige onregelmatigheid in de afstanden tussen de bomen ontstaan, maar dat is voor de beleving nauwelijks een probleem: als de laan voldoende lengte heeft, wordt hij ondanks de hier en daar ontbrekende bomen als één geheel ervaren.

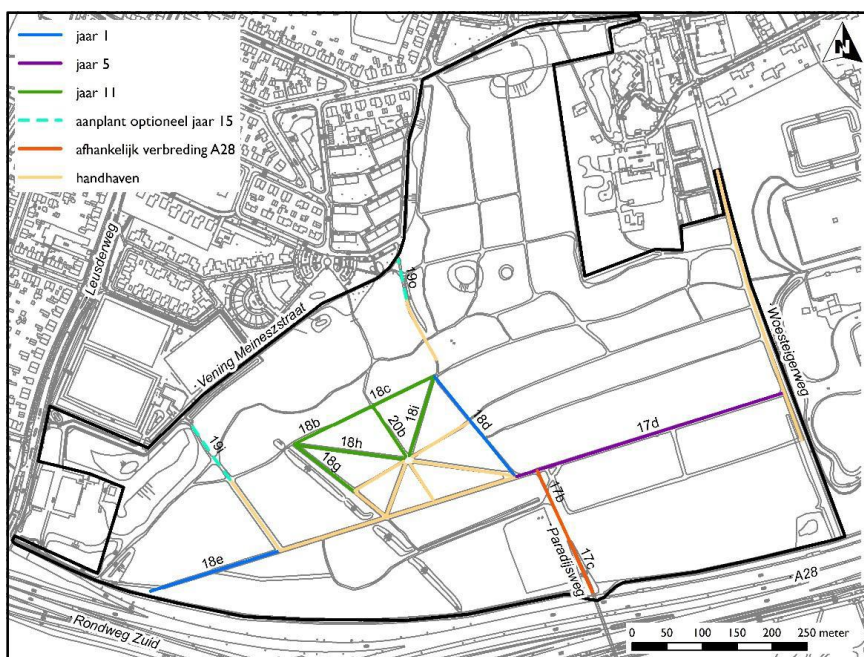
4 HET LANENHERSTELPLAN

Het Lanenherstelplan van 2015 is een plan van de gemeente en is in een participatief proces met betrokkenen opgesteld door adviesbureau Looplan.

In het plan wordt aangegeven hoe met de lanen van Nimmerdor om te gaan in de periode tot 2050. Het rapport stelt dat de meeste lanen oud zijn en deels incompleet doordat plaatselijk individuele bomen zijn weggevallen en bestaan veelal uit beuken en Amerikaanse eik.

In het plan is het behoud van de (meeste) lanen als uitgangspunt genomen, evenals de wens om de Amerikaanse eik uit het bosgebied geleidelijk te laten verdwijnen. Het plan stelt als doel:

“De lanen in Nimmerdor zijn structurerende en sturende elementen met de Middenlaan als ruggengraat. De karakteristieke elementen zoals het sterrenbos en lanen (in combinatie met greppels en wallen) geven identiteit aan de rijke (grotendeels 17e en 18e -eeuwse) historie van Nimmerdor en worden duurzaam in stand gehouden.”

Voorstel lanenverjonging uit het Lanenherstelplan 2015

Er worden voorstellen gedaan om – in de tijd gespreid – een flink deel van de lanen te verjongen, dan wel te vervangen door andere boomsoorten. Daarbij wordt een evenwicht gezocht tussen de belevingswaarde, de historische betekenis van de lanen, de veiligheid voor de bezoekers en de bijdrage die de oude bomen leveren aan de ecologie. De gemaakte keuze zijn mede gebaseerd op een historisch onderzoek naar onder meer het voorkomen en de aanleg van lanen in het verleden (*Nimmerdor te Amersfoort: buitenplaats en landgoedbos*, Oldenburger 2011).

5 EVALUATIE

Bij het plan zijn verschillende kanttekeningen te maken. De titel van het plan is sprekend, de nadruk ligt op *herstel*. De vraag moet echter worden gesteld of het wel zinvol en gewenst is alle lanen uit het verleden te behouden, dan wel opnieuw te gaan maken. De keuze om een historische situatie te herstellen heeft altijd iets arbitrairs in zich: naar welke periode gaan we terug? En, gaan we bijvoorbeeld – in weerwil van de huidige inzichten en kennis – dezelfde historische boomsoorten en plantafstanden hanteren? Geschiedenis kenmerkt zich door verandering.

Het plan ademt bovendien *urgentie* uit: als niet snel een deel van de lanen verjongd wordt, ontstaat er een ongewenste situatie. Op zowel de noodzaak van herstel als de urgentie valt wel het een en ander af te dingen.

Hiervoor is aangegeven dat de huidige context een andere is dan bij de aanleg. Het is reëler om het huidige publieke gebruik leidend te laten zijn en de historische situatie daaraan ondergeschikte te laten. Het huidige gebruik rechtvaardigt wel het instandhouden (en het dus op termijn actief verjongen) van de monumentale Middenlaan, zowel op grond van de beleving als op grond van zijn historische betekenis, hoewel de oorspronkelijke functie is komen te vervallen. De cultuurhistorische waarde weegt je door de zeldzaamheid, de kwaliteit en de instandhoudingmogelijkheden aan de orde te stellen. De Middenlaan is op grond daarvan een sterk element van Nimmerdor.

Dat ligt anders bij het sterrenbos. Het Lanenherstelplan spreekt van het *herstel* van het sterrenbos, althans van het noordelijk deel. Feitelijk gaat het om het *opnieuw aanleggen* van dat deel, want veel is er niet meer van over. De keuze voor herstel is gebaseerd op een vroegere situatie, maar de historische referenties zijn niet eenduidig: het is getuige de oude kaarten in de loop der tijd verschillende keren van vorm en omvang veranderd.

Met het opnieuw aanleggen van slechts een deel zou een onevenwichtig geheel ontstaan, namelijk een oud en een jong deel, wat nooit het krachtige beeld van een sterrenbos oplevert. Bovendien is geconstateerd dat de noordwestelijke rand van het sterrenbos, de laan met Amerikaanse eik (O) in goede conditie verkeert en dus niet langer op de nominatie staat om te vervangen. Daarnaast zou de heraanleg grote offers vragen, namelijk het opruimen van de nog aanwezige oude beuken en het flink open maken van het huidige bos.

Al met al steunt het Lanenherstelplan sterk op de vroegere situatie. Daarbij wordt deels voorbij gegaan aan de veranderde context en de te brengen offers, namelijk het vellen van oude, gezonde bomen. Daarnaast blijken de benodigde investeringen groter dan in het plan voorzien.

Sinds bij het bosbeheer van Nimmerdor de keuze is gemaakt voor een meer ontspannen houding tegenover de Amerikaanse eik, vervalt bovendien de noodzaak de lanen van deze soort snel te vervangen.

De feitelijke situatie rechtvaardigt ook niet de urgentie die in het plan geschetst wordt. In de Middenlaan ontbreken plaatselijk flink wat bomen, maar door de lengte van de laan wordt dat nauwelijks als probleem ervaren. Over het verdere verloop van de vitaliteit van de bomen valt alleen maar te speculeren: voorspellingen zijn weinig zinvol.

‘Zoals verwacht loopt alles anders’.

6 ADVIES: RELAX!

De kennis van het gedrag van bomen, ervaringen met lanen elders en de realiteit van het huidige gebruik van Nimmerdor

leiden tot de volgende adviezen voor de komende periode.

1. Behoud de Middenlaan en de laan van de Paradijsweg als enige *blijvende lanen* op Nimmerdor. De Middenlaan als monumentaal, historisch monument en de laan langs de Paradijsweg als functionele verfraaiing van de wandel- en fietsroute.
2. Voor de andere lanen is een geleidelijk *vervagen* acceptabel, maar de meeste lanen kunnen naar verwachting nog lang mee. De oude dikke bomen zijn visueel en ecologisch van waarde.
NB: het gaat daarbij om een omkeerbare keuze / beslissing. Als in de toekomst voor heraanleg van een laan gekozen wordt, kan dat altijd nog. Laanrestanten, zoals bijvoorbeeld te vinden in vak 4, nodigen echter niet erg uit om daar lanen te herstellen, dan wel opnieuw aan te leggen.
3. Vervanging van het beukengedeelte van de Middenlaan is vooralsnog niet aan de orde.
4. Als dat t.z.t. aan de orde is, neem dan de helft (of tenminste een-derde deel) van de lengte in één keer: dat geeft voor de toekomst weer voldoende uitstraling van eenheid (er is overigens geen aanleiding de beslissing over de 'lengte van de ingreep' nu te nemen).
5. Geniet van de oude beuken van het vroegere sterrenbos, maar zie af van een opnieuw aanleggen. Een bankje in het middelpunt kan dat genieten versterken.
6. Voer in dichte delen van de lanen met Amerikaanse eik (in B, O en L) een dunning uit. De laan knapt er van op en het bespaart onderhoudskosten.
7. Beperk gezien het reële gevaar de veiligheidsinspecties aan de laanbomen.
8. Geef de lanen een verzorgd aanzien: haal kansloze bomen weg, ruim zaagrestanten op, beperk het aandeel dode bomen. Een laan heeft overeenkomsten met een park: een door mensen bepaald stuk cultuur met natuurlijke middelen, namelijk fraaie, en liefst dikke bomen. Daar passen op esthetische gronden slechts mondjesmaat dode bomen in.
9. Neem naast de jonge eikenlaan J een strook van de aanpalende hoge douglassen weg en verwijder de kansloze laanboompjes die in het oostelijk deel van de laan onder de oude beuken staan.

